

Utgiven med understöd av statsmedel fördelade av
Delegationen för den svenska litteraturens främjande.

www.soderstrom.fi

Text © Magnus Londen, Anders Mård och Milena Parland

Foto © Andrej Scherbakov-Parland

Kopiering är förbjuden utan förlagets skriftliga medgivande.

Omslag & layout: Rikard Lassenius

Kartor: Andrej Efimoff

Helsingfors, 2003

ISBN 951-52-2091-2

På andra sidan muren

Magnus Londen

Luktsinnet skriker NEJ! Andas genom munnen! Det är när svett från tusentals kroppar blandas med överkokt rotsakssoppa som paniken drabbar en. Det är en mättad och hyperkoncentrerad odör, ingrodd i dessa väggar finns 110 årgångar av samma stank. 40 000 dagsdoser av svett och soppa och urin och löss.

Ett led med åtta gråsvarta skuggor vandrar förbi, blickarna nedsänkta, armarna i kors på ryggen. Två väktare i kamouflagekläder och rånarluva gormar åt dem, snabbare! snabbare!, och sen är boskapen borta. Soppkanistrar rullar förbi. Ovanför oss gallernät, flera vakter, en våning till, gallernät, flera vakter, en våning till, flera vakter.

Vi är turister. Och vi är på sightseeing.

Med monoton röst berättar den kvinnliga guiden om fängelset som kallas för *Kresty* (Korsen) – eftersom huvudbyggnaderna är konstruerade som två stora kors – men som officiellt heter *Sledstvennij Izoljator No. 1*. Vi står där korsets fyra armar möts och ser identiska korridorer åt varje håll i fyra nivåer. Fängelset är ritat i amerikansk stil av en österrikisk arkitekt och när det stod färdigt 1892 var det med sina enmansceller och höga korridorer en modern anstalt. I dag är *Kresty* antagligen Rysslands mest ökända fängelse och det sägs att det också är världens största rannsaktionsfängelse. Det är här stadens småtjuvar och maffians hantlangare, de vanliga snattarna och de kallblodiga mördarna, de nyrika ekonomiska fiffarna och de korrumperade tjänstemännen träffas i sin långa väntan på att en domstol ska ta upp deras fall. För väntan, den blir alltid lång.

Hur lång?

– Det normala är omkring sex månader. Ibland blir det nio månader ... och någon gång två år, svarar guiden lakoniskt.

Om det stämmer, vilket det säkert gör, kunde vem som helst av de

drabbade när som helst anmäla sitt fall till högre rysk rättsinstans, och om det inte hjälper vända sig till Europeiska människorättsdomstolen i Strasbourg – och vara ganska säker på att vinna. Den ryska lagen säger numera entydigt att tolv månader är den längsta tiden en person kan tvingas vänta på sin dom. Efter det ska man ”omedelbart släppas fri”.

Men så går det nu inte. I Kresty väntar *odömda* människor upp till två år, och antagligen har ingen av dem ens hört talas om lagen. Muren mellan Kresty och Strasbourg är ogenomtränglig.

Nu drar guiden upp dörren till cell nummer 370. Det är skrikande lysrör, plåtkoppar, toalettskål, sammanlagt sex britsar radade tre och tre på varandra, blåmålade väggar, men inte speciellt smutsigt och inga spår av att någon faktiskt skulle bo här. Nå, det visar sig att detta är turistcellen, den som man visar upp för besökare. Verkligheten finns någon annanstans.

– Vill ni alltså se hur det är på riktigt?

Och så för hon oss till en annan cell, säger varsågod, och strax tjuvtittar vi igenom en glugg in i andra människors liv; de är som djur på zoo, åtta eller tio kalsongklädda män inträngda på åtta kvadratmeter, en sitter på toaletten, några ligger på britsarna, några står, kläder hänger på tork, någon rusar fram till tithålet och undrar vad det är frågan om, och de nervösa pupillerna fem centimeter från mina ruskar slutligen om mig och jag undrar med vilken förbannad rättighet jag stirrar på dessa människor genom ett litet hål.

Hur ryms så många in i cellen?

– Vi har inget val. Fängelset är överfullt så fångarna får sova i skift. Dessutom kan man ju sova på golvet under sängen, säger guiden, och tillägger med munter sarkasm:

– Det är ju egentligen det samma som att bo i en kommunalka, man lever med sina rumskamrater 24 timmar om dygnet.

Nu kunde man på nytt dra fram den ryska lagen och de internationella normerna som säger att fyra kvadratmeter per fånge är minimum ... men än sen? Vi turister, en rysk mamma, hennes dotter och jag, är inte de första